

Máliková, Michaela

Josef Jirásek

In: Fasora, Lukáš; Čermin, Jan; Čerminová, Jana; Hanuš, Jiří; Máliková, Michaela. *Sto tváří, sto příběhů : vybrané osobnosti v dějinách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Vydání první Masarykova univerzita, 2020, pp. 213-215

ISBN 978-80-210-9382-9; ISBN 978-80-210-9605-9 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143109>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Josef Jirásek

Národnost: česká

Datum narození: 11. července 1884

Místo narození: Rtně

Datum úmrtí: 7. dubna 1972

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Narodil se do havířské rodiny. Jeho syn JUDr. Miroslav Jirásek byl po únorovém převratu komunistickým režimem vězněn.

Akademické působení

Josef Jirásek se narodil do chudé havířské rodiny. Kvůli finančním potížím rodiny nastoupil na gymnázium v Hradci Králové až ve čtrnácti letech. Po maturitě roku 1906 se přihlásil na filozofickou fakultu Karlovy univerzity, kde se věnoval germanistice a slavistice. Během studií vyjel na krátký stipendijní pobyt do Vídně, kde si rozšiřoval vědomosti v oboru slavistiky. Přestože musel čelit značným materiálním problémům, absolvoval již roku 1911. Poté učil na středních školách v Příboře, Telči, Hodoníně a Brně. Dvacet let svého života pak strávil na Slovensku, kam odešel roku 1919. V Bratislavě získal místo středoškolského profesora a roku 1924 obhájil na Komenského univerzitě disertační práci *Slováci a Rusko*. Ke konci 30. let došlo k radikalizaci slovenské společnosti, a mnoho českých vzdělavců proto Slovensko opustilo. Roku 1939 z Bratislavy odešel rovněž Josef Jirásek. Jeho další kroky vedly do Brna, s nímž natrvalo spojil svůj život. Roku 1945 začal na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity externě přednášet ruskou a sovětskou literaturu. Na univerzitě však nepůsobil příliš dlouho: jako introvert s vlastními názory, který kladl důraz na mimoliterární fakta, nezapadl do akademického prostředí. Z fakulty tedy roku 1958 odešel.

Výběr z díla

Hlavní oblastí jeho vědeckého zájmu byla problematika vzájemných slovanských literárních vztahů. K tomuto tématu se dostal již během studií na vysoké škole, a to díky profesorům Františku Pastrnkovi a Václavu Vondrákovi. Do Jiráskových prací se promítl také jeho dvacetiletý pobyt v Bratislavě. Ve svých textech se často zabýval slovensko-ruskými a slovensko-ukrajinskými literárními vztahy. Roku 1929 vyšla jeho první velká analýza československo-ruských vztahů *Rusko a my*. Tato studie sehrála důležitou roli v české recepci Ruska a díky své univerzálnosti, přehlednosti a racionalitě nebyla dodnes překonána. O čtyři roky později napsal knihu *Češi, Slováci a my*. Značnou pozornost věnoval také moderní literatuře, především sovětské, kterou srovnával s literaturou světovou (*Sovětská literatura ruská, 1937*). Ve čtyřsvazkové publikaci *Přehledné dějiny ruské literatury* (1946) pak

popsal literární vývoj od Kyjevské Rusi po Velkou vlasteneckou válku. Přestože se nejednalo o podrobnou studii, těšila se kniha velké popularitě v 60. a 70. letech 20. století – v době hledání původních českých pramenů k dějinám ruské literatury.

Typickým rysem Jiráskových prací bylo kritické vnímání česko-ruských vztahů a výborný způsob komparace, kdy dokázal propojit i nesteriorodou problematiku. Přestože autor velmi kladně oceňoval ruskou kulturní misi ve střední Evropě, nenechal se po roce 1945 strhnout prosovětským nadšením a dále si všímal i negativních stránek tohoto vztahu.

Josef Jirásek přispíval také do řady periodik. Jeho články vycházely na stránkách *Moravsko-slezského sborníku*, *Naší doby*, *Slovanského přehledu* či *České mysli*. Významná byla rovněž jeho ediční činnost. Zasloužil se o vydání německy napsaného traktátu Ludovíta Štúra *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft* (1931). Jiráskova bratislavská edice vyšla jako druhý svazek edice *Prameny* Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě. Po celý život shromažďoval pozůstalosti slovanských spisovatelů, filozofů a vědců. Roku 1971 pak vyšel soubor *Slovanská korespondence K. J. Erbena*. Josef Jirásek působil také jako editor či koeditor řady sborníků. K nejvýznamnějším patří sborník *Slovenská miscellanea*, který byl věnován literární činnosti Alberta Pražáka. O širokém tvůrčím záběru autora svědčí také jeho vlastní literární tvorba; umělecky se realizoval jak v próze a poezii, tak v dramatu.

Ocenění vědeckou komunitou

Josef Jirásek byl členem Učené společnosti Šafaříkovy, která fungovala v prvorepublikové Bratislavě jako nositelka myšlenek čechoslovakismu. Přestože zde působili především Češi (Slováci se příliš nezapojovali), docházelo v organizaci k hojným sporům mezi oběma národy. Slovákům nejčastěji vadilo, že Češi přednášeli na bratislavské univerzitě převážně ve své mateřštině, nebo velmi špatnou slovenštinou. Kromě členství v Šafaříkově učené společnosti byl Jirásek členem Umeleckej besedy slovenskej, Slovanského ústavu v Praze, Slovanského literárního klubu a americké společnosti Society of Arts and Sciences. Během svého pobytu na Slovensku stál u zrodu Robotnické akademie a stal se předsedou jejího výboru.

Evaluace

Josef Jirásek byl významný český rusista, slovakista a komparatista. Literaturu zkoumal v širším kulturním kontextu. Svými metodami a strukturou práce se tak značně přiblížil dnešním filologicko-areálovým studiím, které se vyznačují studiem jazykovědy s přesahy do jiných oborů, jako například sociologie, geografie, historie či politologie. Ač nepůsobil na Masarykově univerzitě příliš dlouho, v Jiráskově osobě můžeme sledovat prolínání akademické a neakademické rusistiky, které mělo v Brně dlouhou tradici. Josef Jirásek nadále zůstává nedoceněným odborníkem, přestože jeho „bratislavské práce“ hrají v české slovakistice klíčovou roli.

Ohlasy

Starý pán (dědeček) pořád něco psal. Člověk si spíše všímal vlastních dětí, [...] ale byl to moc hodný pán. \ [vzpomínka snachy Jiráskovy dcery Věry](#)

Josef Jirásek se projevoval spíše nevýrazně, někdy až introvertně a melancholicky. Podle dalších výpovědí byl kantorem, který stavěl svůj výklad na četných vtipech o literátech.

Prameny a literatura

FRANTA, Vladimír – POSPÍŠIL, Ivo. *Josef Jirásek jako rusista, slovakista a umělec slova*. Brno: Tribun EU, 2009.

POSPÍŠIL, Ivo. Josef Jirásek jako slovakista a souvislosti. *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Philologica*, 2011, roč. 67, s. 233–231.

POSPÍŠIL, Ivo. Profesor Jiří F. Franěk jako rusista (k 85. narozeninám významného českého literárního vědce, překladatele a editora). *Slavica litteraria*, 2008, roč. 11, č. 1, s. 131–133.

POSPÍŠIL, Ivo. Rusista a slovakista Josef Jirásek. *Universitas*, 2014, č. 3, s. 52–54.

VLAŠÍNOVÁ, Vlasta. In memoriam Josefa Jiráska. *Universitas*, 1972, č. 3, s. 98–99.